

U žilama živih ključa jako vino,
nema reči da im uobruči krv.
Sejuci smrt brani se od smrti
čudno ljudsko pleme,
idući po sopstvenom zakonu
sve će da obori.
Godine što dolaze biće kobne za čoveka:

Da li je umno to ljubio nebo
što ruši se iz mrkih planina,
ili je glas vode, kamen, trava
naša gola misao? Uspavana
krenuše vina, biljke neznane tera.
Starci čute i zure
u znak čudesne zadnje ptice
s krilom na ivici usana.
Ali reč niko ne izusti,
svako je zadržao za sebe.
Samo je dah zujao na starim stubama

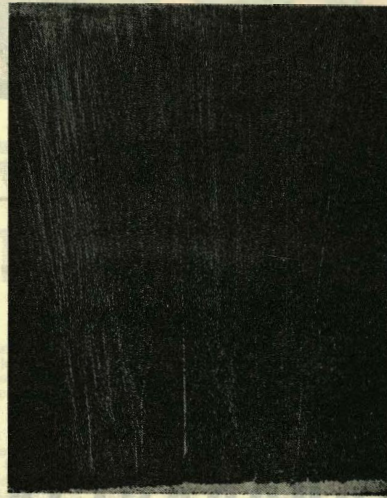
Ima reči težih od pogibije,
ima reči kao kad dan sviće.
Sidi, otvori vrata,
svetlost je saće u pećinama.
Jedan je cvet ustima tvojim stvoren,
u istom trenu drugi je život zbrisan.
Opet treperi voda bijena suncem,
mukom građen svet.
Sediš pod crvenim tišćem
zagledan u zrak ispunjen pčelama,
u vrelim ustima
nosiš svu viku večeri.

Dobro znam kakav je svet,
ali ne znam kakav bi morao biti.
Trese se zemlja, gori mi glava,
oko mene prostor pun gube.
(Beli puteljak kroz visoku travu
vrluda toplim mestima i buku vode.)
Svako spasava sebe. Nema Spasitelja.

Odoše, ratnici moji, po velikoj tvrdi,
žitni klas drhti pred dupčakim mačevima,
ljubav se ugasila, verovanje se pavuklo.
Reč tešenu kaži o prostoru kreći!
Moraš nešto učiniti! Napisi se prostora!
Meni plodna misao zubi blizu uva.

VOJISLAV VULANOVIĆ

OKLOP

IZ ŠAPUTANJA
IGUMANA STEFANA

Ratnikovo je srce golo na poprištu,
krv se penje u čistom danu.
Sa grana neba
ime mu ni tuča ne obori.
Lišen predela i zapaljene putanje
lica zastra pustom, još govori
svoju strasnu strofu.
Poletela je u vazduh krv predaka,
ne vidim da tu ima više išta,
ječaj suve trave i pustota cveća,
zujanje sunca u ušima vetra.

Stupismo na jarosno kopno,
sunce se lomilo u mramoru.
Padosmo na kamenje pod zelenom lozom,
bili smo bez povratka, glas nam se kamenio.
Kriko kopna i krilo vode
zaokupiše nas jakim vetrom.
Kako nam je bilo
znažu oni što danas čute.
Umiremo u zaleđenom predelu,
stiglo je prokletstvo,
surovo smo kažnjeni.
Pokupite nam haljine i sablje,
rasporedite ih po kući
dok ne dođe novi vetar
da stvari ponovo rasporedi ili rasturi.

Oujia me miris pelina,
ljuta pčela obleće mi uvo,
dan veliki, letuju se brda,
vidim oca u kamen pretvorenog.

Niz Lipovu stranu se spustismo,
oko ognja čeljad podavismo
(o, palci su me dugo boljeli),
verige presekosmo, kuću zapalismo.

Godinama smo bežali, sve nam je bilo gore,
ljudi nije bilo ali glasovi su nas stizali.
Duša mi se pretvarala u žutu ranu.
Zlatnike i sve ostalo bacismo,
išli smo četvoronoške tražeći put.
Noćna tmina gorela je uz uvo,
nećemo daleko videlo se divno.
U dubokim pećinama smo noćivali,
sunce obilazilo,
nigde ne nadosmo spasenje.
Rušilo nas je sve, i lepet ptica.

Pobedila je konjica vremena,
predeo je zauvek napušten,
poslovno oružje je potonulo,
pada suvo lišće, u dan ovaj.

(Nastavak sa 1. strane)

dencija je da se on svede na ponavljanje rutinskih operacija.

Ovo što je rečeno ne treba shvatiti kao nihilistički odnos prema tehnici i kao odbacivanje bogatstva koje ona može pružiti, jer je ona uslov sve punijeg i svestranijeg života čoveka, ali sam za sebe nedovoljan. Ovim se samo htelo da ukaže na duboke korene tehnokratskih tendencija, a prema tome i na uslove koji određuju izgled i karakter moderne birokratije, koja se umnogome i sve više razlikuje od one ranijeg vremena, postoj joj novi uslovi određuju okvir i način funkcionisanja.

Naime, ekspanzija tehnike doprinosi stvaranju novog tipa čoveka. To je čovek koji tehniku smatra osnovnom vrednošću između svih drugih stvari i bića što postoje izvan njega samoga. Ukoliko on uopšte misli o ljudima i njihovoj sreći, tehnika je za njega jedini uslov te sreće. Čovek tehnike je u najvećoj meri biće „stručnjak“, u jednom posebnom smislu reči. Ali, potencijalna snaga tehnokratije krije se u pravu u sloju stručnjaka, mada ona ne mora uvek da dolazi do izražaja, jer su za to neophodni odgovarajući društveni uslovi, u prvom redu uslovi političkog karaktera. U revolucionarnoj sredini tehnokratija ne nalazi pogodnih uslova da dođe do izražaja.

Tehnokrata nije samo onaj koji ima veliku društvenu moć, tako da može raspolagati stvarima i ljudima, pri čemu ta moć izviru iz njegovog položaja određenog stručnošću. On uvek ima svoju ideologiju, bez obzira u kojoj meri je on svestan da je to neka posebna ideologija — **tehnicizam**, ideologija koja tehniku uzima kao početak i kraj, po kojoj je tehnika alfa i omega svega, i **tehnokratizam**, prema kome je određen sloj stručnjaka pozvan da rukovodi društvom, da usmerava privredni i tehnički razvitak, a na osnovu toga i sav društveni život uopšte. U razviku materijalnih sredstava rada (oruda za rad, tehnike u užem smislu, u prvom redu mašinerije) ideologija tehnokratije vidi trajni i osnovni cilj društvenog života, jer to tobože predstavlja jedino i potpuno rešenje problema čoveka u savremenom svetu. Radi toga bi tobože trebalo društvo orga-

nizovati na nov način, naime, tako da društvom ne upravljaju nekompetentni upravljači nego tehničari koji su jedini za to kompetentni i sposobni.

Utoliko tehnokratija zadire u domen birokratije i polaze pravo na poslove koje je ova ranije smatrala isključivo svojim. Birokratija sama mora sa svoje strane sve više dobijati tehnokratski karakter. Tačnije, stvara se svojevrsna sprega između birokratije i tehnokratije, tako da se državni aparati, pa čak i aparati raznih društvenih i političkih organizacija popunjuju određenim vrstama stručnjaka, takvih koji neće zaostajati nego biti na nivou onih što rade u privrednim preduzećima, trustovima itd. Time se savremena država i političke organizacije osposobljavaju za intervencije u oblasti privrede, za regulisanje ili bar praćenje i prognoziranje ekonomskih procesa. Baš takva sprega — **tehnobirokratija** — omogućuje dosledno sprovođenje principa efikasnosti i racionalne svrshodnosti u upravljanju ljudima, kao što se upravlja stvarima. Ona maksimalno može obezbediti forsiranje materijalnih interesa, svojih i odgovarajućih društvenih grupa, pri čemu nužno zanemaruje opšte društvene ciljeve i više vrednosti, a pre svega pravne interese običnog čoveka. Jedna od njenih karakteristika je i izvesna apolitičnost, politička nezainteresovanost, naime, u tom smislu da je slabo tangiraju razne promene u političkim vrhovima, smene partija na vlasti itd., a tamo gde je najbolje organizovana obično to i ne oseća pa nastavlja svoje funkcionisanje kao da se ništa nije desilo.

Potpuno izgrađena birokratija i tehnokratija ili doveden sistem tehnobirokratije može se ostvariti samo u uslovima etatizma, bilo da je u pitanju državni kapitalizam ili administrativni socijalizam. U stvari, etatizam ništa drugo i nije nego praksa i ideologija tehnobirokratije, koja radi ostvarenja svojih ciljeva prisvaja državu, kao efikasan instrument, učvršćujući je i jačajući.

U novim uslovima često se dobija utisak da nestaju izvesne osobine koje su ranije bile utvrđene kao „vrline“ birokratije, kao npr. tačnost, brzina, efikasnost, uvidavnost, ekonomičnost u poslovanju, ali ostaju i pojačavaju se njene druge „vrline“: princip hijerarhije, kantičizam, zatvorenost u odnosu prema javnosti, uverenost da ta „služba“ obezbeđuje sigurnu materijalnu i društveni položaj, stručnost kadrova itd. U stvari, birokratija je danas često suviše glomazna i upravo zato manje efikasna, spora i nesolidna. Tome doprinosi i slabljenje kontrole „odozgo“ i nedostatak kontrole „odozdo“.

Ukoliko u savremenim uslovima (kada se tehnika sve brže razvija i postoji potreba da se taj razvitak planira i usmerava) tehnokratske i birokratske tendencije predstavljaju ozbiljnu opasnost za socijalističke zemlje, svakako je sasvim izvesno da radničko i društveno samoupravljanje mogu biti jedino trajno i perspektivno rešenje koje može obezbediti društvu savladavanje takvih opasnosti.

Za društvo u kome se čovek shvata i ceni kao najviša vrednost, a prema tome se poštovanje dostojanstva ljudske ličnosti prihvata kao kategorički imperativ u društvenim odnosima, ne može biti boljeg i drugog rešenja osim razvijanja asocijacije proizvođača kao istinske zajednice u kojoj „slobodni razvitak, svakog pojedinca“, — kako je to izvanredno jasno formulisano u **Komunističkom manifestu**, — postaje neophodni „uslov slobodnog razvika za sve“.

Istinske društvene zajednice ne može biti tamo gde se posebne sfere društvenog života osamostaljuju jedna u odnosu na druge i svaka vuče na svoju stranu, pogotovo ne tamo gde se sfere društvene moći odvajaju od društva, otuđuju i nameću društvu kao tuđa sila. Tehnobiokratske tendencije izražavaju upravo tu težnju za osamostaljivanjem i otuđenjem društvenih moći.

Da bi se ostvarila istinska zajednica potrebno je da se omogući usklađivanje op-

štih i posebnih interesa, tj. da se na osnovu pravih posebnih interesa konstituiše opšti interes, u skladu s kojim bi se onda realizovali i svi ljudski posebni interesi. To se može izvesti samo u društvu u kome ljudi, svi članovi zajednice, ostvaruju svoja samoupravna prava kao subjekti društvenog života i istorije. A sprovođenje toga zahteva u maksimalno mogućoj meri može se, bez iluzija, zamisliti jedino kao dugotrajan proces.

Dovodeći do ukidanja suprotnosti između individua i društva, koja je u svim dosadašnjim zajednicama klasnoga tipa ostajala neprevladana, društveno samoupravljanje, ukoliko se sistematski sprovodi u svim sferama i na svim nivoima društvenog života, omogućuje vraćanje čoveka sebi i društvu kao čovečenog čoveka. To znači da se time omogućuje ukidanje svih vidova otuđenja.

Tek pod tim uslovima može se do kraja i dosledno sprovesti socijalizacija sredstava za proizvodnju, što omogućuje savladavanje ekonomskog determinizma i razotkrivanje, likvidiranje fetišizma robnovanih odnosa, u kome se vršilo postvarivanje ljudskih odnosa i personifikacija stvari u robnom svetu. Time se stvara neophodan uslov za sintezu ekonomske i političke demokratije, za prevladavanje stanja samo formalne slobode i njenu istinsku realizaciju kao materijalne i sadržajne. Stvarna sloboda bazira se na neposrednoj demokratiji koja zahvata sve sfere društva. To znači da čovek mora biti u stanju da neposredno odlučuje o uslovima svog života i svoje društvene delatnosti. Tako samoupravljanje postaje bitno i neotuđivo ljudsko pravo i jedino dužnost prema društvu. Samoupravna funkcija, aktivno uključivanje svakog pojedinog čoveka kao radnika i kao člana društvene zajednice u društveni život, koji čini supstanciju njegovog bića, najvažniji je elemenat slobode danas i time dobar indikator mere ostvarenja slobode i savladane otuđenosti društva i čoveka. Ostvarivanje društvenog samoupravljanja znači razotkrivanje svih političkih moći, oduzimanje državi i efikasno suprotstavljanje etatističkim, tehnobirokratskim tendencijama, jer neposredno angažuje ljude i uvek je na delu. To je ujedno najbolji način razobličavanja demagoških liberalističkih i anarhističkih tendencija.